

Ohjaus osallisuuteen

Antti Maunu

VTT, tutkija

maunuan@gmail.com

www.anttimaunu.fi

0408325057

Mitä on osallisuus?

- ▶ Kokemusta siitä, että voi vaikuttaa omalla toiminnallaan ympäristöönsä ja omaan elämäänsä
- ▶ Sosiaalista luottamusta: minun kannattaa toimia toisen kanssa ja auttaa toisia toimimaan minun kanssani
- ▶ Osattomuus liittyy sosiaaliseen epäluottamukseen: ei kannata yrittää, koska siitä ei ole hyötyä/ ei kuitenkaan onnistu/ toiset eivät lähde mukaan jne.

**OHJAUS OSALLISUUTEEN ON SOSIAALISEN LUOTTAMUKSEN
KOKEMUSTEN, VALMIUKSIEN JA MAHDOLLISUUKSIEN TARJOAMISTA**

Osallisuuden/ sosiaalisen luottamuksen etuja

- ▶ Integroi opiskeluihin ja yhteiskuntaan
 - ▶ Maailmaan pyrkii vain, jos kokee että se ottaa vastaan ja kannattaa
- ▶ Tehostaa valmistumista ja parantaa arvosanoja
 - ▶ Työnteko sujuu parhaimmin hyvässä porukassa
- ▶ Parantaa terveyttä, terveyskäyttäytymistä ja koettua hyvinvointia
 - ▶ Itsestä pitää huolta vain, jos kokee että itsellä on paikka maailmassa ja merkitystä muille
- ▶ Toimii tärkeänä suojaavana tekijänä mm. päihde-, mielenterveys- ja sosiaalisissa ongelmissa
 - ▶ Näiden kaikkien taustalla on eriasteinen kokemus erillisyydestä, irrallisuudesta ja ulkopuolisuudesta

Osallisuus ja sosiaalinen luottamus käytännössä

Vertailussa kaksi 16-18-vuotiaiden ammattiin opiskelevien ryhmää (*Maunu 2016*).

▶ RYHMÄ A

- ▶ P1: 51
- ▶ P2: 97
- ▶ P3: 58
- ▶ P4: 43
- ▶ P5: 74
- ▶ P6: 20
- ▶ P7: 13
- ▶ P8: 39

▶ RYHMÄ B

- ▶ P1:148
- ▶ T1: 9
- ▶ P2: 21
- ▶ P3: 132
- ▶ T2: 16
- ▶ T3: 8
- ▶ T4: 15

Vuorovaikutustyylien eroja

- ▶ Ryhmässä A puheenvuoro kiertää ja kaikki osallistuvat aktiivisesti
 - ▶ Oma-aloitteiset puheenvuoroketjut jopa 40 vuoroa pitkiä
 - ▶ Haastattelijaa kuunnellaan ja opiskelijat vastaavat hänelle omin sanoin
 - ▶ Toisten puheenvuoroja kommentoidaan ja kommentit ruokkivat yhteistä keskustelua
- ▶ Ryhmässä B ei muodostu omaehtoista ryhmäkeskustelua
 - ▶ Kaksikko vastaa muillekin esitettyihin kysymyksiin
 - ▶ Ryhmän jäsenet puhuvat haastattelijan päälle
 - ▶ Kaksikon kommentit toisten vastauksiin tukahduttavat keskustelua
 - ▶ Muut kuin kaksikko vetäytyvät ja vastaavat haastattelijalle "emmä tiiä", "sama kuin muilla" tms.

Miten tämä liittyy osallisuuteen?

- ▶ Ryhmä A: Opitaan tasaveroiseen ja oma-aloitteiseen toimintaan opiskelu- ja työtoverien, opettajien, työnantajien jne. kanssa
 - ▶ Osallisuus ja sosiaalinen luottamus vahvistuu - sekä niitä tuottavat taidot ja toimintatavat
- ▶ Ryhmä B: Opitaan arkuuteen, passiivisuuteen ja väistelyyn - tai tungettelevaan suulauteen - opiskelu- ja työtoverien, opettajien, työnantajien jne. kanssa
 - ▶ Kasvattaa osattomuutta, sosiaalista epäluottamusta sekä sosiaalisen ja taloudellisen syrjäytymisen riskiä
 - ▶ Mm. työpajoilla ja valmentavassa koulutuksessa korjataan paljolti näitä kokemuksia
- ▶ Entä mikä selittää ryhmien eroa?

Ryhmä A:n ohjaaja

PETE: Kyllä mulla on vahvistunu se, että ei väkisin opeteta jottain asiaa ihan siitä opettamisen innosta, vaan pysähdytään... Varsinki näitten alottavien kans sillä on tosi iso osa. Kyl mie muuraan sitä pohjaa sinne, että kun on sitten kaikki hyvällä pohjalla, ni on heleppo lähtee sit sitä opetusta viemään... Ku kaikki on ymmärtäny, et mistä siin on kysymys ja kenen takia miekin siellä oon. En oikeestaan ikinä puhu opettajasta, vaan ohjaajasta, koutsista... Oppilaat on asiakkaita ja myö siellä heitä varten.

PAAVO: Joskus sieltä [opiskelijat] ruvetaan puhumaan semmosia asioita mitä ei niinku normaalisti... Välillä tuntuu että no huhhuh. Mutta kyl mä kuuntelen, et kyl mun hartiat kantaa et, ei oo mitään hätää, että teitä varten täällä ollaan... [-] Mää oon tykänny siitä, että jos kerran ei muita [kuuntelijoita] oo, niin tulkoon mulle puhumaan.

Ryhmä B:n ohjaaja on tästä porukasta

SISKO: Se on justiin tämä ku sielt tullaan tuolta. Tämmönen porukka lyödään yhteen kuustoist-, seittemäntoista-, kaheksantoistvuotiaita, ja niitten pitäis ruveta yhtäkkii toimimaan yhdessä, ni eihän se käy. Pyörii niis omissaan, on kaveripiirit...

PENA: Niin, ja ajatukset muualla

SISKO: Siin on tosi kova työ et sä saat ne jonkunlaiseen ruotuun [-]

AIRA: Eikä siinä voi [työsalissa] ruveta alussa miettimään, kun ne tulee sinne, et jos on jotain uusia [opiskelijoita], jotain ryhmäyttämistä tai mitään. Et kyl se on äkkiä saatava [työt käyntiin], [tai] sit se jää.

EVE: Jos nyt ihan oon avoin, niin inhoan sitä kasvattamista ihan oikeesti.

JUHANI: Kyl mä koen vähän hajottavana sen, et sitä [ohjausvastuuta] lisätään koko ajan... Mä haluisin lokeroida sen oman työni. Joskus kun aloitin asentajana, niin se on niin helppoo ku sä tuut siihen ja, aha tää masiina on rikki, ja putkinäkö päälle, tätä mä duunaan. Ei tuu [opiskelijaa] nykii hihasta ja joku kuraattori soittale et "mites tää kolmas ku se on nyt siel attoaineessa". Ja "älkää laittako sitä pulttii nyt ensiks kii", ja "lopettakaa te se leikkiminen siellä sillä pumppukärryllä" ja muuta...

Ryhmien eroja selittävät erot opettajien toiminnassa

- ▶ Ryhmä A:ta on ryhmäytetty aktiivisesti kolmen kuukauden ajan mm. päivittäisten puuroamiaisten ja yhteisten telttaretkien myötä
- ▶ Ryhmä B on istunut ensimmäisen viikon yhdessä luokassa käyden läpi opiskelun perusteita, mutta muuta ryhmäytystä tai ohjaamista ei ole tarjottu

OHJAUS OSALLISUUTEEN ON SOSIAALISTEN TAITOJEN JA VALMIUKSIEN TARJOAMISTA

Opiskelija-aineksesta opettaja-ainekseen

- ▶ Onko toiminnan päähenkilö opiskelija vai opettaja?
 - ▶ Opiskelijakeskeiset opettajat tukevat työssään opiskelijoiden kasvua ja kehitystä
 - ▶ Opettajakeskeiset opettajat tekevät omaa työtään antamatta opiskelijoiden häiritä - ja välittämättä, miten oma työ vaikuttaa opiskelijoihin
- ▶ Aineistossa 87 opettajaa, lähes 20 alaa, 8 oppilaitosta ja 5 paikkakuntaa: asenteessa ei johdonmukaista vaihtelua näiden suhteen
 - ▶ Erot liittyvät yksinomaan opettajien henkilökohtaiseen asenteeseen ja ammatti-identiteettiin
- ▶ **Kyse vähintään yhtä paljon opettaja-aineksesta kuin opiskelija-aineksesta**

Kuinka vahvistaa sosiaalisia taitoja (osallisuutta, sosiaalista luottamusta...)?

- ▶ Opettajien omat valmiudet ja motivaatio ohjata osallisuuteen ja sosiaalisiin valmiuksiin
 - ▶ Koulutus, täydennyskoulutus, resurssit, työn ohjaaminen...
- ▶ Opiskelijahuollon ja hankkeiden rooli: yhteistyö ja juurruttaminen arkityöhön
- ▶ Johdon rooli: tuki ja resurssit
 - ▶ Opettajille valmiuksia ohjaamiseen ja opiskelijälähtöisyyteen
 - ▶ Uusien avausten, mallien, näkökulmien vieminen ja juurruttaminen

Mihin voi ja pitää vedota?

- ▶ Opiskeluhoitolaki: ennaltaehkäisevä ja yhteisöllinen toiminta
- ▶ Opetussuunnitelmat: pelkästään sana 'ryhmä' mainitaan alasta riippuen noin 100-500 kertaa
- ▶ Tutkimukset: sosiaaliset valmiudet parantavat
 - ▶ Keskeinen havainto myös mm. läpäisyn tehostamisohjelma
- ▶ Kustannukset: opiskelijoiden ohjaaminen, kiinnittäminen ja ongelmien ennaltaehkäisy on halvempaa ja tuottavampaa kuin usein tehottomat nykytavat
- ▶ Kunnioita toisten ammattilaisten ammatti-identiteettiä ja toimintatapoja samoin kuin omaasi
 - ▶ Tarjoa toisille sitä, mitä heillä ei ole ja ole itse valmis oppimaan toisilta

RYHMÄ- ILMIÖ

Ryhmän ohjaajan käsikirja

RYHMÄTAPAAMISEN ALOITUS ⌚ 10-15 MIN

TEE NÄIN

Ennen tapaamista:

- Mieti etukäteen, mitä aiot tehdä ryhmän kanssa.
- Jos tapaamisessa tarvitaan joitain välineitä, esimerkiksi kyniä ja paperia, varaa ne valmiiksi.
- Siirrä sekä ryhmän jäsenten tuolit että oma tuolisi puoliympyrän muotoon. Jos tämä ei ole mahdollista, asettukaa niin, että kaikki näkevät toisensa eikä kukaan jättäydy sivuun. Älä anna ryhmän hajautua takarivin ja eturivin kuppikuntiin.

Ryhmän kokoontuessa:

- Tervehdi ja huomioi kaikki ryhmän jäsenet.
- Luo katsekontakti kaikkiin, hymyile ja kätelee heidät.

Muista tervehtiä ja huomioida nuoria joka kerta, myös viidenkymmenen ja sadan tapaamisen jälkeen. Mieti, miltä tuntuisi, jos aamuisin töihin tullessasi pomo ei tervehtisi sinua.

TEHTÄVIÄ RYHMÄTAPAAMISEN ALKUUN

Miinukset ja plussat

Kysy ryhmäläisiltä ”miinuksia ja plusssia”, eli jokainen kertoo kyseiseltä päivältä tai viikolta yhden itselleen sattuneen ikävän ja yhden mukavan asian tai tapahtuman. Mukava asia on hyvä jättää viimeiseksi, koska siitä jää parempi mieli. Molempiin käytetään vain yksi lause, ei pitkiä tarinoita. Kun ryhmä on uusi, aloita kierros itse. Näin annat ryhmälle esimerkin, miten toimia.

Lauseenalut

Kerro ryhmälle lauseenalku, jota jokainen ryhmän jäsen jatkaa vuorollaan yhden lauseen verran. Jos ryhmäläiset alkavat toistaa samoja asioita, voit vaihtaa toiseen lauseenalkuun. Myös sinä jatkat lausetta omalla vuorollasi.

Voit käyttää seuraavia lauseenalkuja:

- *Olen usein ihmetellyt, miksi...*
- *Jos olisin kone, olisin...*
- *Hauskin lukemani Facebook-kommentti on...*
- *Kuulin eilen uutisista, että...*

Voit myös keksiä lauseenalkuja omalta ammattialaltasi, ajankohtaisista tapahtumista tai mistä tahansa aiheesta, joka herättää keskustelua.

Tavarat kertovat

Pyydä ryhmän jäseniä ottamaan taskustaan tai repustaan jokin esine ja kertomaan yhdellä lauseella, miksi heillä on se mukanaan.

Esimerkiksi avaimista voi kertoa, että tällä avaimella käynnistän mopon ja ajan sillä kouluun. Kännykästä voi kertoa, että sain tänään tekstiviestin äidiltä, joka kertoi että illalla on ruuaksi pizzaa. Korusta voi kertoa, että sain tämän poika- tai tyttökaverilta. Paidasta voi kertoa, että tykkään pinkistä. Myös sinä osallistut tehtävään.

MIKSI NÄIN?

Jotta ryhmä voisi toimia yhdessä, täytyy jokaisen ryhmän jäsenen tuntea, että ryhmässä on paikka juuri hänelle. Tämä tunne syntyy, kun tulee kuunnelluksi keskeytyksettä. Ryhmän yhteistyö edellyttää myös toisten ryhmän jäsenten kuuntelua ja kunnioittamista. Kun ryhmätapaaminen aloitetaan näin, ryhmän ilmapiiri alkaa heti muotoutua oikeaan suuntaan. Lisäksi ryhmän jäsenet oppivat tuntemaan paremmin toisiaan ja sitä, mitä toisten elämään kuuluu.

Ryhmän ohjaaja on ryhmän esimies ja vastuussa sen toimintakyvystä. Hänen on näytettävä esimerkkiä toisten huomioimisessa ja kuuntelemisessa. Ryhmä ei voi toimia, ellei sen johtaja ole osa ryhmää.

EHYT KATSAUKSIA 1/2016

Antti Maunu

Yhteisöjen aika

Ryhmäilmio-malli ja sosiaalipedagogiikka
ammattillisissa oppilaitoksissa

- ▶ Ryhmäilmion arviointi (se toimii!)
- ▶ Voi käyttää perusteluna myös muille ryhmäyttämisen ja osallisuuden vahvistamisen menetelmille
- ▶ Tutkimus ryhmäpedagogisten toimintatapojen hyödyistä ja hidasteista 2. asteen ammatillisissa oppilaitoksissa: mitä esim. johto voisi tehdä?
- ▶ Virikkeeksi työyhteisöille omaan pohdintaan ja kehittämiseen

https://issuu.com/ehyt/docs/yhteisojen_aika

[http://www.ammattilainen.fi/Ryhmailmio_ve
rkko.pdf](http://www.ammattilainen.fi/Ryhmailmio_ve
rkko.pdf)

Kiitos!

maunuan@gmail.com

www.anttimaunu.fi

0408325057